

బుద్ధోత్పత్తి.

ప్రశ్నోత్తరము.

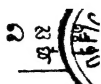
భ. చి. యస్. నారాయణ.

18¹ JANUARY 1913.

PRINTED AT THE V. R. C. PRESS, VIZAGAPATAM.

B. C. S. Narayana

చదువరులారా!

నామిత్రులు కొందరిచరిత్రంబును వ్రాయమని నన్ను బోధి
తా హుపరుప నిది వ్రాసితిని. వారలకు యమకంబన మిగుల ప్రీతి
కావున కొన్ని పద్యంబుల యమకంబముతో వ్రాసితి. అచ్చట
చ్చట యమకంబునకు నీమభంగమయినను రసభంగము మాత్ర
ము కాకుండ వ్రాసితి. రసగ్రహణ పారీణులగు వారలిది తెలియ
జాలకుండురా! ఈకథ మిగుల స్లుప్తపరచి అచ్చటచట దగుపాటి
మాన్యుల గూడ చేసి వ్రాసితిని. “సారంగముల సౌరుమేర మీరు
చు కేరుసారంగముల సౌరుమేరమీరు” అన్నపద్యము క్రమాలం
కారము. అందుగల సారంగముల కర్థంబెద్దియన 1. కూర్మము
లు 2. భృంగములు 3. హరిణములు 4. సింగములు 5. విండ్లు
6. కొకిలలు 7 హంసలు 8. కాంచనము. ఈమీది పదములు క్ర.
మాలంకారమందుననుంచిన నర్థమగును. “ప్రమోదోధీమదాదపి”
యని ధీమంతులకే ప్రమాదము సంభవించుచుండ నాబోటి వారికి
తప్పులుండుటబృహద్రసగ్రహణ భారంబు రసజ్ఞులకే వదలి
యింతతో విరమించుచున్నాను.

మాడుగుల, }
1-1-1913.

విద్యజ్ఞన విధేయుడు,
భ. చి. యజ్ఞనారాయణ.

ఓం నమః గురుభ్యో నమః.

శ్రీగురుచరణార విందాయనమః.

బుద్ధోత్పత్తి.

కా. శ్రీభామామణిమైన రుక్మిణి “హరీ! కృష్ణా! జగన్నాథ! రా
వే! భూమీధర ధారి చేకొనవె, నీవేదిక్కు రాజీవనే
త్రా! భోగీంద్రశయాన” యంచపుడుతన్ బ్రాథింపగా వచ్చివే
నాభాస్వజ్ఞునన్ వివాహమగునజ్ఞాత్తుండు ప్రోచున్మిమున్ 1

క. మిత్రులొక దివసమందున
నత్రికుమారునకు నల బృహస్పరికిన్
పుత్రుడుదయించెనా చా
రిత్రంబును పద్య ఫణిలి లిఖయింపుడనన్. 2

క. సరియేయని వారలకని
గురువరు మదిలోదలంచి కొంకక నేనీ
చరితంబు వ్రాయ బూనితి
గురువరు పదభక్తియున్న గొరువ కలుగునే. 3

గీ. అత్రికొడుకు చంద్రుండు బృహస్పతి దరి
విద్యల బరింపుచుండనా వలువుదొర
గురునిదాజేయు యాగంబు కొరకు రమ్మ
టంచు సుకవార్త బంపించె మించుకూర్చి. 4

అంత నాసురగురుండును 5

మ. తనకాంతామణియైన తారగని “యోతస్త్వి” సురేశుండు తా
పానరింపఁ దలపెట్టె యాగమును సమైదంబుతోనన్న ర
మ్మనె, నాకంబునకేగ గావలయు నేనచ్చటికిన్ బోదురే
మనునీవీళిసెట్లు చూచెదవు సుప్తా! యంచు వ్రాక్కచ్చుచున్.

గీ. తన ధవుడు స్వర్గమునకేగ దార చంద్రు
దారసిలి చిలగ్గ బాబా వజీరుపోరు
లోన వానిని ధన్యునిగా సెనర్చి
గడియలిప్తగా కాలంబు గడుపునంత. 7

క. సురనాథుని యాగమ్మును
పరిపూర్తినిజేసి గురుడు భార్యా లోకా
భిరతిన్ గృహసీమకు తా
నరుదంచెను కొంత కాలమయ్యెడి సరికిఁ. 8

కా. తారాచంద్రుల భాషణంబువలనన్ తనూపురే జెట్టలన్
సారంగారి యొనర్చెనంచును హృదాబ్జం బందు చింతించితా
దారన్ బిల్వి నిజంబడుంగ నది సత్యవృంతయున్ జెప్పగా
పోరా! చంద్ర! వివేక శూన్య! ఖల! పో! పాప్తుంచు నత్తుగ త౯. 9

ఉ. అంతట చంద్రునవుడు బృహస్పతి పాప్తుని చెప్ప నెవ్వడిన్
వంతదురంతమై కనుల భాష్పకణంబులు నేలవ్రాల నీ
మంఠిని దారబాసెడి ప్రమాదము సంభవమయ్యెనంచు తా
జింతిలి యెట్టకేలకు వచించె గురూత్తముతోడ నిట్టులన్. 10

చ. గురవర! పూజనీయనుత! కోవిదవర్య! గుణాలవాల! నే
నెరిగియొ నేరకో తమకు నెట్లులానర్చితి వానినైచియే
మరక కృపార్ద్ర చిత్తత దయన్ గనుగొండిదె పోయి వస్త్రమీ
చరణయుగాంబుజంబులకు సాగిలిమొక్కెద నైకొనుండిదె 11

చ. అనిధరవాగి మ్రొక్కి యమృతాకరుడా గృహసీమబాసికా
ననమున జొచ్చి తారను మనయున నెంచి విచారచిత్తడై
వనజదళాక్షి నిన్నిటుల బాయుదునం చొకనాడు నైననే
ననుకొననట్టిచో విధియహ మనసీగతి పేరుజేసెనే. 12

ఉ. నారీరో! నిన్ను బాఱగలనా లలనా కలనై నగాని సం
 ప్రీతిని నిన్ను గూర్చి జపమే నిపుడే పొనరించువాడ నా
 కీతరి కాగలీయగదవే పదవే సుదతీవరాంగి యా
 హా! తమిషీర్పుమింక చెలియామల యానిలు డాక కోర్వనే. 13

సీ. వగలు గుక్కెడిదాని బగడాల జిగిజాల
 నగజాలు సొగసు మోవిగలదాని
 అలివిలినపుదాని మితిమీర రతిజారు
 మతిమారు జేయు నంగతులదాని
 మొలకనపులదాని తులలేని వెలలేని
 జలజమ్ము నపు మోమలరుదాని
 ఘనకుచమ్ముల దాని వనజమ్ము ననికమ్ము
 కలనమ్ము నకు తిల్పు కనులదాని
 జిలుగుకంచెలదాని నవ్వలరుదాని
 చిలుక పలుకులు గలదాని వలపుదాని
 సొరపుగలదాని ముడ్డవాల్జీపుగాని
 నన్నడేగండు కాగిరి నెపుడు గొండు..

సీ. సారంగముల సౌరు మేర మీరుచు కేరు

సారంగముల సౌరు మేరమీరు

సారంగముల సౌరు మేర మీరుచు కేరు

సారంగముల సౌరు మేరమీరు

సారంగముల సౌరు మేర మీరుచు కేరు

సారంగముల సౌరు మేర మీరు

సారంగముల సౌరు మేరమీరుచు కేరు

సారంగముల సౌరు మేరమీరు

పాదములు కుటిలాలక పాశములు మ

నోహరాక్షులు నడుము క స్ఫుమలు వలుకు

లలివ యానము మైదీవ యట్టిదాని

మూడులోకంబులందు నేజాడనెందు.

15

సీ. అలజక్కవలనిక్కు బడదొక్కగలటెక్కు

గలయట్టి కులుగుబ్బల మితాతి

బలుకెంపు లలికెంపు తులకెంపు పవడెంపు

జిగిమోవిగలకంతుచే కతారి

కమలమ్మలను దొమ్మి కలనమ్మననురెమ్మ
 నయనమ్మలనుబొమ్మ నాతిమిన్న
 కరిమమ్మగమియుమ్మగని నిబ్బరము గుబ్బ
 తిలగమ్మ ఘనవేణి యలరుయన్న
 కల్గిపల్గున కప్రంపు పల్గు జిల్గు
 చిల్గుపల్గుల చిల్గువజీరుముల్గు
 లమ్మపల్గుదు మోహంపు టల్గుజూపు
 కాంత నమ్మడుకాంచు భాగ్యంబుకలుగు.

16

సీ. పాటలాకపురంపు మాటలా యమృతంపు
 తేటలాపనింపు మాటలరయ
 కోవులాతలమున్న చేపలామరుచేరి
 మీవులాయలనాతి చూపులరయ
 కొండలాబంగారు గిరిదులాజాజిపూ
 యెండలా సుదతి పాలింసులరయ
 హేమమాఘనతటి స్థూమమాళ్ళంగర
 భామమాభామనై సీమయరయ
 వేకులా లతాజాతులా సిగ్గులుపు

చందమామరవిందమా మందయాన
నవ్వుమోమందమా యట్టి నశినవదన
నెందునేగానను జగాన మందుకైన.

17

ఉ. పొవ్వుని యొజ్జసెప్పగను పోవగ జెల్లున నేనుపోనుకా
నివ్వుని వానిలో నన మరేమి యొనర్చగలాడునాడుకా
ర్యమ్మికతప్పివచ్చె విరహావ్వున కోర్వగచాల నెట్టులా
కొవ్వును చూడగల్గుదును కోరికదీర రమించుటెన్నదో. 18

క. సలియ! కాదది బంగరు

ప్రతియే! యదికాదు మోహలతయే! కాదా

రతియే! భారతియే! నా

మతియే! నాగతియే! నారమణియే! మణియే!.

19

చ. “మగడుమగండనంగ మది మక్కువ యెవ్వనియందుకంటికిం
వగు నెతడెవ్వతోయతడె” యందును నాటిదినమ్మనందునా
మగనికెన్యాఖ్యైప్పి యనుమానముమానిపి నన్నుగూడునీ
వగలకునీయగావలదె పద్యము లొక్కసహస్రవంగనా! 20

ఉ. ఇంతులమిన్న యొక్కపరి నిర్వృతమున్ రతిదేలనీపుర
త్యంతమునందు సిగ్గుపడి యంగము దాచికొనంగ “చాలులే
యింతకమున్ను లేనిదిది యొక్కడనుంచరుదెంచె” నాగసా
మంతపుమాపుచూచు వరమానినినిన్ మదిలో దలంచెదన్. 21

ఉ. పున్నమచంద్రబోలుమొగముగ జలజాళిమునుంగ జేయువాల్
కన్నులుకుంభికుంభముల ఖంగును టింగున మొట్టునట్టిబల్
చన్నులుకంధరంబుల పసల్ వినువీధికి చారదోలునా
కన్నియవేణి దానిసరికాంతలులేరు దిగంతరంబులల్. 22

ఉ. మానసమందుగన్ను హరిహరుగజూచుచు నాదు నామముల్
ధ్యానము చేయుచున్ ననునదాభజియించెడు మానినీమణిల్
సీసవయోధగల్ సరిని భీతమృగక్షణ గామదేవతల్
మానితబంధరాలకను మానసమందున గొల్పుచుండెదన్. 23

ఉ. జలకములాడితైపసపు చాలనలందగనెంచి క్షీయచూ
తలువవదల్చి సొక్కపనిపై యటకేజన సిగ్గుచేత సూ
మలరగవచ్చి “యిల్లుతగునాజలకంబుల నాడుచుండు లో
య్యలిదరికేగవచ్చునె” యటంచు వచించు సతిదలంచెదల్.

ఉ. కాంతరొ! నీవుపాలుపితుకక తలుపొరగ జేసినను చన్
బంతుల సుత్తనంతట భవత్పతి యచ్చటి కేగుదేర నా
వంతయు జంక కాతనికి నడ్డముగా జని “గడ్డితెమ్మువే
కాంతుడ” యంచుబల్కెడివగ ల్ గలపొసెద సేమనమ్మనన్. 25

చ. అనిబహుభంగులన్ సతిసుభాంశుడు నెమ్మది నెంచునంత చ
య్యన సుకచిలగ్గవచ్చి వినయమ్ము నయమ్మును దోపవేళి కా
లిననదిగాంచి యద్భుతము రెట్టిపడంగను దానికంతమం
దునగల కాకితమ్ముగని నోసముతోనదిదీసి విప్పుచున్. 26

క. అది తనప్రియయగు కారా
బ్జదళాక్షియె వంపెనందు భావమ్మునకా
నుదలచి యది యిరీలిసి
చదువంగా దొడగ సంతనము పెనుగొనగక. 27

ఉ. “ఓరమణీయ రూప! తమ రొయ్యన నన్నెడబాటు నల్లుడొ
మారుడు వజ్రజేరి యనుమానము భీతి త్యజించి చెప్పగా
నరనియట్టిబాములవి నీలిని రెట్టుచునున్న జాడు, రా
రా! రతిదెల్పరా! సతినిరా! కరుణించర! యోసుభాకరా!

ఉ. తారను, పేమనై నినునదాభజియించెడిదాననే భవ
దారను, నీసురూపము ముదస్తునజూచి విశేషప్రేమనీ
పై రహిదార్పి నిన్నడని ప్రాణముమేనవహించినాను, రా
రా! రతిదేల్పరా! నతినిరా! కరుణించర! యోసుధాకరా!.

ఉ. తావముదీర్పరా! ననుముదస్తుననేలర! బోవరార! యీ
కోవముమానరా! నను స్వకోమలిరీతిని చూచుకోర! నా
పాపముకాని యిట్టి పరివల్లను సౌఖ్యములేమినాకు, తా
రావలియన్నమాటను పరాకునుచెందకురా! సుధాకరా! 30

ఉ. వచ్చిననింద వచ్చెనది వడ్డనినా మరిపోదు కాన నా
ముచ్చటదీర్చినీదు నగు మోమొకసారి క నంగజేసి లో
కాచ్చినమోదమందుచు రతీశ్వరు నంగరమందునేలి యీ
యిచ్చటదీర్చి ప్రేమగనుమీ వినుమీ మనవిన్ సుధాకరా. 31

ఉ. నిందరకూర్చినన్ను కరుణించర తాళగజాలముద్దు చె
ల్లించరమించుకూర్చిని వరించర యిచ్చటకీపువేగ నే
తెంచర పూర్వనఖ్యము మదిన్ దలపోయర నిన్నుబాసి జే
నించర తొగలీయర భువిన్ నినెనమ్మితిరా సుధాకరా. 32

సీ. నీమీద్రప్రేమచే బాములందెడిదాని
 నీచావు సుందగా నెంచుదాని
 జాగవటంచు సీసరసజేరినదాని
 వెసనిన్ను గలయగా మనలుదాని.
 రతినాథుచేచాల వెతలు చెందెడిదాని
 భునముగా నిన్నది గాంచుదాని
 మిగులరూపసివంచు మిమ్ముగోరినదాని
 నాకాముడవటంచు నమ్ముదాని
 మేని మిసమిసజూచి కామించుదాని
 విశ్వమీవయటంచు భావించుదాని
 మీరియున్న కోరికదాని మిమ్ముగాంతు
 నని దలంచెడిదాని నన్నాదరించు.

33.

ఇట్లు
 భవత్ప్రియసి-
 తార.

అలేఖం గాంచి శకాంకుండానంద హృదయారవిందుడై యా

చిలుకంగని ముద్దడి తద్దయు కొంతసాధ్యులొచ్చి తన క్రియకాం
తామణికి కష్టవ్రాయనెంచి క్షాంతంబు లేమికి చిందించి, తార
పంపినలేఖకు రెండవనైపున వ్రాయదొడంగ. 34

ఉ. మంగళమస్తు నీదు కచఘాతవనంపదక్షున్ ముఖమ్ముకున్
మంగళమస్తునీదు జనునమ్మునకున్ మధురంపుమోవికిన్
మంగళమస్తు నీతగు కనల్ కనకమ్మును గేరుమేనికిన్
మంగళమస్తు రూపజిత మస్తధుతాణి రో! నాదు ప్రాణిరో! 35

సీ. మానినీ! నీలేఖ మమ్ముల జేరెను

కనుకార దానిని గాంచి నాడ

నొకాంత నిన్గననూహ నెనర్చితి

భామినీ నీవైని ప్రేమమూన్మ

దంచుచెప్పుటకు కందర్పుడే సాక్షియా

న్యాయమాయారీతి వ్రాయనీకు

నా జయోనర్పణేనపుడే నరుచెంతు

మీనాక్షి నీవిట్లు మేలమాడ

తాదు నీకు న్యాయంబిదికాదు సత్య

మీయనంగుడు కూర్చుండై యేకదొడగ

జాణ! నీకాగిలిచ్చి నీనరసజేర్చి
ననుగృహన గనుగొమ్మిక నశినవదన.

36

చ. గురుని మహాగ్రహమ్మునకు గొంకి నినుక విడనాడి కాననే
జారబడినాడ నిన్నెపుడు జాతునుకో యని నెప్పునమ్ములో
నరయుచునుంటినట్టియెడ నందెభవల్లిఖ తంపులేఖ కాం
తరొ! విను మొందుదెల్పెద ముదమ్మును జెందెదవీపుకోమలీ 37

చ. అలుకనుబొందనిమ్ము గురుడందరునక గడుమారనిమ్ము వే
ల్పులునను నవ్వనిమ్ము సురపూజ్యులు వృక్షులు నాదు తల్లిదం
క్రాలు నను దిట్టనిమ్ము సతిరో! వచియించెద నిన్ను స్వీయపు
లలనగ గొంచుపోయెద సురరక్షకుడడ్డము సొచ్చినిల్చినక. 38

గీ. లెండుగంటలరాత్రిమై యుంచునరికి
మనవనమ్మునకేను క్రమ్మరనువస్తు
తప్పదచోటికిరమ్ము తప్పకీపు
రమణి

ఇట్లు

సీతయ్యకు

సారంగధరుడు.

39

చ. అనియొకకవ్యవాసి యమృతాకరుడా శుకకంఠసీమ సు
య్యనముడివెట్ట తురుగ్రిమని యప్పుడె యాశుకమేగెనంతనా
వనజుడు చల్లగాడ్చుల జవన్మనకున్ వెరపొంది లోగికాం
తను మదిలోదలంచుచు క్షణమైకయబ్బము రీతియ్యుచున్. 40

క. మును తనసరికిన్ లిఖయిం

చిన చొప్పున నాతడు వనసీమకు వేవే
జనుదెంచె, నంతకమ్మన్
గనుగొని యతార రేయి కాగా నంతన్.

41

గీ. ఇంటగల యట్టిభోజన కృత్యములను
వేగ నెరవేర్చి వలిసి శయ్యాగృహమున
జేర్చి రతిచేల్చి నిదురింపజేసి చంద్రు
దరికి నేగగా నెప్పుది నరనిలేచి.

42

క. శయ్యాగృహంపు తలుపుల

సయ్యనతామూసి కాంతుడుండెడికడకున్
చయ్యనజని రతిగూడుచు
నయ్యలివయు పానితోడ నరికెను పిదపన్.

43

చ. సురగురుడంతలేచి తనసుందరిలేమిని దివ్యదృష్టిచే
నరసిశశాంకుతో జననటంచును నారసివేగలేచి తాం
తరగ సురేశునన్నిధికి తాజని వానినిగాంచి చింతలై
జరిగిన దానినంతయు వెనక్ నుడువంగ నతండు కిన్కమై. 44

ఉ. చూతనువిల్పి యోరివడితోయజశాత్రపుడున్నచోటికి
వీతరిబోయి “మాగురుని యింతిని బంపుమటంచు భూధరా
రాతివచించెనంచు నటురామనుబంపక తప్పితేనివే
నీతలభూతలఘ్ననకు నిచ్చెద” నంచు వచించు నాపుడు. 45

గీ. అంత సురచూతచంద్రుని యండకరిగి
వజ్రితనలోడజెప్పిన వార్తజెప్ప
మండి పడియేమి సురవల్లభుండునన్ను
జంపువాడె సరే! యాజి జరుగనిమ్ము. 46

అనిచంద్రుండు నేవచూతకు ప్రత్యుత్తరమిచ్చి యుద్ధంబే కర్ణం
బనియెంత నీవార్త నారదమునీంద్రునిచే శుక్రుండువిని రాక్షసబ
లండును చంద్రునినకు సహాయంబుగా బంప నప్పుడు జంభారికిని

జలజారికి బారుణరగాంబు అరుగ కామారి దేవతలకు సహాయం
 బారా గాండివంబు ధరించి శశాంకుండు వ్రతయశాల ఝంఝూ
 మారుతంబుభంగి యాజిసునలింపుచుండ నలువప్రవేశించి యుద్ధం
 బుమానిమి తారను బృహస్పతికిచ్చి పంపె నంతట. 47

ఆ. వె. శునపాండిమంబు కౌనధికంబును
 భన్నమైనలు నలుపు సన్నగిల్లె
 జవముతారకపుడు చంద్రుడు మిలిలేసి
 సంతసంబుబొంద స్వాంతమందు. 48

గీ. తారయారీతి గర్భంబుదాల్చి నెలలు
 నిండసుముహూర్తమందున రెండవ మరు
 డనగ నెక్కిడి పుక్కునింగనియె బార
 సాలనాటికి యెఱెంచె చంద్రుడంత 49

గీ. నాకుమారుడటంచును నశనవైరి
 మక్కు-మారుడటంచు సమరగురుండ
 నంగ నీడెబ్బలాట మాన్సంగదలచి
 నలువయ్యెఱెంచి తారను బిలిచి యడిగె. 50

క. సతి యీయిద్యుతిలో నీ

సుతుసేవరికి గంటివనగ నుదతీమణితా

చతురతగ మోమునాల్పుచు

నతనికి నేగంటిననుచు నబ్బసి చూపెన్.

51

గీ. అంత నాపుక్కుచంద్రుని కర్పణంబు

చేసి యాబృహస్పతి జనె శీతకీరణు

డా శిశువున కాఖ్యను బాధుడంచు బెట్టె

నిదె బుధోత్పత్తి యనుచు సుహృదులకవుడు.

52

గీ. చెప్పినా నరసున్నల జేర్పలేదు

కన “టు ఎర్రజహ్మామసు” యనెడిమాట

నరసులగు మీరెరుంగరే తిరుగ మీకు

నుడువనేటికి మాట దండుగకుగాని.

53

10363

